

EROMEN “BEDEINKATUA”

Eromena kontzeptu hain argi eta ebidentea dirudi, non hutsaren peskizan erabiltzen dugun. Hala ere, hiztegiak eskaintzen duen definizioak -Eroa: “Zentzu edo adimen gutxikoa; zoroa, zentzua galdu duena”- ez du bat egiten bere esanahi etimologikoarekin: latinezko *locusetik* (tokitik), eroa hitzak “lekuz kanpo” dagoena deskribatzen du. Orduan, eromena talde batekiko desberdintasuna bada, ez al da gizartearen menpe zehaztutako termino bat? Hala da, bai. Izan ere, gizartea “komuna” eta “desorekatua” bereizten dituen horma eraikitzeaz arduratzen da, horren arauz, balioz, kulturaz eta historikotasunaz baliatuz. Baina, zeren edo noren interesen arabera erabakitzen da eromenaren mugak non jarri? Antzinako erregimenak -baita egungoa ere- ikusi besterik ez dago *lobbyen* -Eliza, Estatua, elite ekonomikoak...- interesetatik at dagoena eromenaren esparruan kokatu izan dela hautemateko. Ba al da gizaki hutsa harresi hitzartu hori suntsitzeko eta birsortzeko gai?

Miguel de Unamunok, On Kixoteren irudiaz gogoeta egitean, galdera deseroso zein argigarria egiten du: zaldunaren eromena ametsa besterik izan ez bazen, ez al dira ongia bermatzeko eta zapaltzaileari aurre egiteko giza ahalegin guztiak ere? Auzi horren aurrean, badira batzuk korrontearen ur-lasterraren kontra igeri egitea merezi ez duela pentsatzen dutenak. Horren ordean, euren idealak birpentsatzea eta ametsen alde borrokatzeko su hori itotzea erabakitzen dute (inoiz beren desirak ezagutzeaz arduratu badira). Bada, oraintsu aipatutakoak gizarteak “normalizat” jotzen dituenak dira. Hortaz, nor da eroena: etiketa jasaten duena edo etiketak zer esan nahi duen hausnartu ere egin gabe sistema onartzen duena? Eromenaren kontzeptu soziala nire idealen defentsarekin identifikatzen bada, iraina izateari utzi eta lausengu bihurtzen da. Eroa dei nazatela!

Gatibu taldeak, Pailazo abestian, gizartea erabat islatzen duen aipua oparitzen digu: “Jentien mihin gainetan bizi gara”. Guztiz egiazkoa, baita zoritxarrekoa ere. Historian zehar, jendearen iritzia gidatuta izan da talde zehatz bat diskriminatzeko eta zigortzeko, ideia arrazionalik gabe. Erdi Aroan, Giordano Bruno zoro eta heretikotzat jo zuten ideia kosmologikoei eusteagatik eta heriotza-zigorra ezarri zioten -geroago, pentsalari italiarraren teoriak egiazkoak zirela egiaztatu da-. Elizak, garai horretako erakunde nagusiak, gizartearen pentsaera gidatzen zuen kristautasunaren dogmetan oinarrituta, eta kosmologoaren teoriak ez zuten horiekin bat egiten. Horregatik, erlijioso boteretsuek Bruno “heretikoa” hiltzea erabaki zuten, gizartea kontrolatzen jarraitu ahal izateko. Antzeko zerbait gertatu zen XX. mendearen hasieran, Erregenerazionismoaren intelektualak jazarri zituztenean -Unamuno barne-, haien erreforma berritzaileak zabal ez zitzaizkion: Espainia

sakoneko herri isolatuetan, Erregenerazionismoaren pertsonaien ideiak erokeriatzat hartu ziren, hiri handietan aurrera egiteko aukera aurkitzen zuten bitartean. Gustatuko litzaidake jakitea ea nekazari horiek irizpide berdinarekin bozkatuko zuten gobernu ustelduaren botereak doktrinatu ez balitu.

Baina ez dago hain urrutira begiratu beharrik: duela hamarkada gutxi arte, gizartea, sistematikoki, emakumearen ahotsa isilarazten saiatzen zen. Ez al zen, agian, genero ederraren potentziarekiko beldurra horren atzean zegoena, gizonezkoek emakumeek goi-karguetan haiek ordezkatzeari erreal bihurtzearen mehatxua sentitzen zutelako? Hori dela eta, mendeetan zehar, emakumea pentsatzea, hitz egitea edo bere burua defendatzea “zoro” kontutzat hartu da. Hala eta guztiz ere, benetan irrazionala dena emakumea gizona baino izaki kaskarragoa dela pentsatzea da, baina are erokeria handiagoa da emakumea mespretxatzeko argudio irrazionalak asmatzea, gizona bezain gaitua -edo are gaituagoa- izan daitekeela frogatu ez dezan.

Arestian aipatutako egoera orok honakoa partekatzen dute: eromenak bazterketa-mekanismo gisa funtzionatzen du, garai bakoitzeko eliteek ezarritako ordena babesteko. Michel Foucault filosofoak, *Eromenaren historia* lanean, argi islatzen du eromena ez dela errealitate objektiboa, baizik eta gizarteak eraikitako kategoria bat: “Eromena ez da existitzen isolatzen duten sentibiltasun moduetatik kanpo”. Hau da, ez dago eromenik hura izendatzen duen diskurtsoz gabe, hura kudeatzen duen erakunderik gabe eta hura adierazten duen botererik gabe. Boteretsuari ez zaio eskuarki interesatzen bere mendekoek gehiegi pentsatzea, pagotxa amai baitakioke. Horregatik, nahiz eta apalgarria izan, ez da harritzekoa pentsamendu kritikoa garatzen dutenak errotzat hartuak eta marjinatuak izatea.

Pentsalari frantsesaren ikuspegitik, sistemak ezarritako mugak zalantzan jartzen dituztenei -pentsalariak, aktibistak, intelektualak- “zoro” kalifikatzaile egokitzen zaie, ez arrazoirik ez dutelako, baizik eta ezarritako ordena arriskuan jartzen dutelako. Hala ere, ekintzaile hauen ahaleginak alferrikakoa badirudi ere, haiei esker dugu gaur adierazpen-askatasuna, derrigorrezko hezkuntza, emakumezkoen sufragioa, grebarako eskubidea... Herentzia horrek hobekuntza sozialen alde borrokatzen jarraitzera bultzatu beharko gintuzke, sistemak inposatu nahi digun pasibotasuna hautatu beharrean. Pentsalari gehienek ez ziren bizirik heldu beren borroka gizaterian izan zuen benetako eragina ikusteko: Miguel de Unamunok berak ez zukeen imajinatuko, *Vida de Don Quijote y Sancho* argitaratu eta ehun urte baino gehiagora, hura Euskadiko Filosofia Olinpiadaren ardatza izango zenik. Hots, beren lanaren fruituak berehala ikusi ez izanak ez du bilbotarraren ahalegina debalde bihurtzen. Hori dela eta, gaur borrokatzen badugu eta berehalako emaitza ikusgarriak lortzen ez badugu, ez

dugu amore eman behar, ez dugu "eromenaren burlarien" aldera jo behar, baizik eta gure idealak are gehiago berrets. Hori da bide nahikoa eta bakarra etorkizun bat -ahalik eta hurbilena- bermatzeko, non gizabanako arrazionalak eromenaren eta konbentzionalaren arteko mugak zehaztuko dituen.

Historian zehar, baita gaur egun ere, pentsatzera ausartu dena baztertuta edo zigortuta izan da. Kezkagarria da pentsalariak erotzat hartzen eta pasibotasuna saritzen duen gizarte batean bizitzea; horrek agerian uzten du boterea dutenen helburua gizabanakoak peoi huts bihurtzea dela, beren estatusa mantendu nahian. Muga horiek zalantzan jartzeko prest dagoen herritartasun kritikoa da "eromen" etiketa gizarte-kontrolerako tresna moduan erabiltzen jarraitzea eragotzi dezakeen bakarra.

Atzoko "eroak" gaurko erreferente bihurtu ziren legez, gaurko "eroak" biharko erreferente izango dira. Horregatik, mugitzen gaituen guztiaren alde borrokatzen dugun bitartean, egin diezaiogun kasu Gatiburi eta "aske bizi, aske maitte" dezagun "bizitza zoro hau".